

NECESSITY OF DEVELOPING ETHICAL WAY OF THINKING AS THE PRESUMPTION OF PROFESSIONALISM

The antagonism between words and deeds appears as a characteristic phenomenon of nowadays. Whereas the reason of many decisions is being explained by liberty, democracy and ethics, in fact partial or even very personal interests are being put above any public interest and well-being. Under the surface of popular words undemocratic and unethical negotiations are hidden. Therefore it is important to develop at all levels of decision making processes a common really ethical way of thinking which would be of support for bringing together and uniting the interested persons in their decision making in given problems. Ethics as applied in specialized disciplines (like geoethics) should be based on such principles of a common ethical way of perception and thinking.

When nowadays profit is usually considered as a principal criterion for human deeds then such a practice deforms inter-human relations as well as approaches to solving various problems. Therefore new ideas appear how to measure richness of the Earth and new indices are demanded for replacing the presently used GDP. Some new indices (as for happiness) are being submitted for investigation methodologically. There is a strong liaison of ethics with decision making processes occurring at various levels. Proper goals, interests and motivation exist at each level. It is to be considered what any singular subject is doing and what he has to do in order to adapt his behaviour to ethical standards.

Nowadays a difference is already known between the classical *manager* using traditional way of managing and the *leader* from whom higher obligation are demanded corresponding to the actual level of economic life. Traditional managerial approaches are characterized by planning, budgets, controlling activities, discipline. The appropriate approaches of leaders should be different – to guide his co-employees by a creative way, to formulate visions, to support ethics, not to be satisfied with achieved results, to initiate pro-active behaviour, to be able to master overcoming of crises situations etc.

Ethical thinking demands to continue in our way – paved by our ideals, visions and values – not stopping to pose questions and to seek the appropriate answers to them (maybe in alternatives – accordingly to given conditions). *Rules of Order* are to be respected in the course of any negotiation making it possible and easier to achieve just and good decisions. The book - *Pocket Manual of Rules of Order for Deliberative Assemblies* - was published in 1876 by then U.S. Army Brigadier General Henry Martyn Robert (1837–1923) with the short title *Robert's Rules of Order* placed on its cover.

Very complex and difficult situation of nowadays demands:

- a) an interdisciplinary approach to problems based on consensus and dialogue,
- b) non traditional ways of seeking solutions with respect to further generations,
- c) appeals asking for innovative first of all ethical and strategic ways of thinking.

Ethical thinking becomes to serve as a basic presupposition for professionalism in decision making processes in the largest sense and thus also a good way out for a better global future.

ETICKÉ MYŠLENÍ JAKO NEZBYTNÝ PŘEDPOKLAD PROFESIONALITY

Úvodem

Charakteristickým rysem dnešní doby v globálním měřítku je rozpor mezi slovy a činy. Projevuje se m. j. tím, že se mnohá rozhodnutí zdůvodňují svobodou, demokracií a etikou. Přitom ve skutečnosti jde o zájmy parciální až zcela osobní, které se nadřazují nad veřejný zájem a obecné blaho (*well-being*). Pod povrchem populárních slov se však skrývá nedemokratické a neetické jednání. Mnohé dnešní výzkumy i praxe ukazují na skutečnost, že i svědomí se oslabuje a postupně mizí, v rámci osobnosti člověka se mu již nepřikládá velký význam. Je proto důležité rozvíjet na všech úrovních rozhodovacích procesů obecné etické myšlení, které by mělo sjednotit zúčastněné osoby při řešení daných problémů bez ohledu na politickou či národní a jinou příslušnost jednotlivých řešitelů a na jejich úzce lokální či dokonce výlučně osobní zájmy. Na základě tohoto obecného etického vnímání a myšlení je možno aplikovat etiku ve specializovaných disciplínách (jako např. v geoetice).

Různé přístupy k etice

Někteří lidé si vůbec “nepřipustí“ etiku do svého rozhodování a je velmi těžké je přesvědčovat o revizi jejich uvažování a o nutnosti etického myšlení. Je možné, že zastávají pouze tzv. inženýrský přístup a připouštějí, že uplatnění etiky může být konkurenční výhodou. Dnešní doba, která považuje zisk za hlavní kritérium lidského konání, deformuje mezilidské vztahy a přístupy k dané problematice (orná půda x dálnice; lesy x těžba dřeva na prodej; těžba nerostného bohatství x ekologické aspekty; vědecko-technický pokrok x nezaměstnanost; média x veřejnost). Proto se dnes objevují i jiné názory na měření bohatství země, volá se po nových ukazatelích, které by nahradily dnešní HDP. Metodicky se dnes zkoumají a navrhují jiné ukazatele (např. index štěstí). Lidský život totiž nespočívá pouze na materiálním bohatství, ale má také nemateriální složku, která činí člověka spokojeným: mezilidské vztahy, plná fungující rodina, vzdělání, zdravotní stav, životní prostředí (na př. čistota ovzduší, vzhled krajiny apod.), sociální jistoty.

Etika úzce souvisí s rozhodovacími procesy, které probíhají na různých úrovních. Každá z nich má vlastní cíl, zájem, motivaci. Posuzujeme, co jednotlivý subjekt dělá, co by měl dělat, co může dělat, aby se choval eticky.

Klasifikace firem z etického hlediska

Zkoumáme-li organizace pohledem stupně jejich etického rozvoje, pak je možné rozlišit “hráče na trhu“ na firmy amorální, legislativní (pouze formálně dodržující předpisy zákonů), eticky vnímavé, angažované či plně etické.

Život přináší velká etická dilemata. Mohu uvést příklad, kdy rozdílnými rozhodnutími se dospěje z různých výchozích podmínek k totožným výsledkům: jeden podnikatel chce získat větší zisk tím, že uzavře svůj vlastní podnik a investice převede do jiného, lépe prosperujícího; jiný podnikatel rovněž uzavře svůj podnik, ovšem nuceně v důsledku krize. Následky uzavření takových podniků mohou být přitom obdobné jak pro dosavadní zaměstnance, tak (podle velikosti podniku) i pro sociálně-ekonomické struktury a život celého regionu. Lze ovšem uvádět další příklady. O velkých firmách se říká, že mají finanční prostředky, které jim dovolují chovat se eticky, ale i u nich často najdeme velké prohřešky proti etice, což nám dokazují různé velké kauzy poslední doby. Podle mého názoru postavení vedoucích lídrů může mít pro etické myšlení velký význam a mnozí lídři mohou být příkladem ve svých postojích k etickému zavádění opatření do firem (CSR, sociální a etický audit, etické kodexy apod.). Nicméně na makroekonomické úrovni konkurence volného trhu je těžké dojít v dnešní krizové době k jednoznačným závěrům.

Etická odpovědnost lídrů

V dnešní době je znám rozdíl mezi klasickým pojetím *manažera* při tradičním způsobu řízení a *lídra*, který má už splňovat vyšší požadavky na úrovni doby. Při tradičních manažerských přístupech jde o plánování, rozpočty, kontrolu, disciplinu. Přístupy lídra jsou jiné – měl by vést své spolupracovníky tvůrčím způsobem, formulovat vize, všemožně podporovat etiku, nespokojovat se s dosaženými výsledky, podněcovat pro-aktivní chování, umět zvládat krizové řízení apod.

Jako příklad pro-aktivního chování ve vztahu k etice uvádím pomůcku – letáček - jednoho amerického podniku. Jde o formu typickou pro USA, která je určena firemním lídrům. Vydává se jako informační skládačka, která vyzývá vedoucí pracovníky k etickému přístupu ve firmě pomocí otázek. Oslovuje je tak, aby se nad obsahem zamysleli, uvědomili si problémy a podle toho se chovali. Vychází se z toho, že etika je širší než právo, je dobrovolná a záleží na volbě, zda se k ní přihlásíme či nikoliv. Spokojenost zaměstnanců a mezilidské vztahy ve firmě jsou důležitým faktorem úspěšnosti podniku, vždyť i podnik má “svou duši” a etika se tak stává konkurenční výhodou. Výzkumy ukazují, že v podnicích s etickým vedením je menší fluktuace a mladí dávají přednost být zaměstnáni právě v těchto podnicích.

Etická odpovědnost vedoucího pracovníka

Opravná: *Poškodil jsem někoho, ublížil? Jak mohu odčinit?*

Pro-aktivní: *Jak mohu brát ohledy na jiné? Které principy se uplatňují?*

Vnímavá: *Mohl bych pomoci? Co se stane, když nepomohu?*

Dobrovolná: *Co dobrého bych mohl vykonat? Mám příležitost si vybrat?*

Etické myšlení vyžaduje, abychom při naší cestě – podložené našimi ideály, vizemi a hodnotami – si stále kladli otázky a hledali na ně odpovědi (podle okolností i v podobě alternativ). Pro průběh jednání jsou důležitá Robertova pravidla jednacího řádu (The first edition of the book, whose full title was *Pocket Manual of Rules of Order for Deliberative Assemblies*, was published in February 1876 by then U.S. Army Brigadier General Henry Martyn Robert (1837–1923) with the short title *Robert's Rules of Order* placed on its cover.), která umožňují dospět ke správným a dobrým rozhodnutím. Je třeba si uvědomit, že každé rozhodnutí, k němuž takto dojdeme, logicky bude mít své dopady a následky, za které je

třeba nést plnou odpovědnost. Tomu je třeba přizpůsobit metody a nástroje. Je možné reflektovat myšlenky Maxe Webera (1864 – 1920), který je považován za významného německého ekonoma, sociologa a teoretika managementu.

V čem spočívá etická kompetentnost?

- morální představitost
- morální identifikace
- uspořádání priorit
- tolerance odlišných morálních postojů
- sjednocení kompetentnosti odborné a mravní
- ujasnění si smyslu morální odpovědnosti

Závěr

Dnešní složitá doba žádá:

- d) interdisciplinární přístup k problematice na základě konsenzu a dialogu,
- e) netradiční způsoby řešení při hledání východisek s ohledem na budoucí generace,
- f) předkládat občanům výzvy vyžadující inovativní myšlení, a to především etické a strategické.

Toto se samozřejmě týká také předpokladů dalšího rozvoje geoetiky i dalších oborů aplikované etiky (bioetika, lékařská etika, podnikatelská a hospodářská etika ap.).

Etické myšlení se stává základním předpokladem profesionality při rozhodovacích procesech v nejširším slova smyslu a tudíž i východiskem pro lepší globální budoucnost.

Literatura:

Henry M. Robert, Robertova pravidla jednacího řádu, Institut pro ekonomickou a politickou kulturu, Praha. The first edition of the book, whose full title was *Pocket Manual of Rules of Order for Deliberative Assemblies*, was published in February 1876 by then U.S. Army Brigadier General Henry Martyn Robert (1837–1923) with the short title *Robert's Rules of Order* placed on its cover.

Abstrakt:

Charakteristickým rysem dnešní doby v globálním měřítku je rozpor mezi slovy a činy. Projevuje se m. j. tím, že se mnohá rozhodnutí zdůvodňují svobodou, demokracií a etikou. Přitom ve skutečnosti jde o zájmy parciální až zcela osobní, které se nadřazují nad veřejný zájem a obecné blaho. Pod povrchem populárních slov se skrývá nedemokratické a neetické jednání. Je proto důležité rozvíjet na všech úrovních rozhodovacích procesů obecné etické myšlení, které by mělo sjednotit zúčastněné osoby pro vyřešení daných problémů bez ohledu na politickou či národní a jinou příslušnost jednotlivých řešitelů a na jejich úzce lokální či dokonce výlučně osobní zájmy. Pouze na základě takového obecného etického vnímání a myšlení je možno aplikovat etiku ve specializovaných disciplínách, k nimž patří také geoetika. V příspěvku budou uvedeny postupy při rozhodovacích procesech, vycházející z etického myšlení a interdisciplinárního přístupu, což jsou základní předpoklady profesionality v nejširším smyslu a rovněž jediné východisko pro globální budoucnost. - Autorka se dále zabývá etickou odpovědností lídrů, etickým myšlením, pravidly jednacích řádů i otázkami etické kompetentnosti. Dnešní složitá doba žádá: interdisciplinární přístup k problematice na základě konsenzu a dialogu, netradiční způsoby řešení při hledání východisek s ohledem na budoucí generace i výzvy občanům vyžadující inovativní myšlení, a to především etické a strategické. Etické myšlení se stává základním předpokladem profesionality při rozhodovacích procesech v nejširším slova smyslu a tudíž i východiskem pro lepší globální budoucnost.